

EL METGE JAUME CLAVER I GRANELL (+ LLEIDA, 1714)

CAMPS SURROCA, Manuel; CAMPS CLEMENTE, Manuel; CAMPS ALER, Blau

RESUM. Jaume Claver va ser un metge lleidatà que va destacar en el camp de la Medicina local, tant en la tasca assistencial pública i privada com en la docent en l'etapa final de l'antiga Facultat de Medicina. També mostrà la seva ideologia política de signe borbònic. Exposem en l'article els aspectes més humans, familiars i científics que el caracteritzaren

Paraules clau: Jaume Claver. Metges 1714. Lleida. Guerra de Successió.

RESUMEN. Jaume Claver fue un médico leridano que destacó en el campo de la Medicina local, tanto en la vertiente asistencial pública y privada como en la docente en la etapa final de la antigua Facultad de Medicina. También mostró su ideología política de signo borbónico. Exponemos en el artículo los aspectos mas humanos, familiares i científicos que lo caracterizaron.

Palabras clave: Jaume Claver. Médicos 1714. Lleida. Guerra de Successió.

Sobre Jaume Claver, ja havia publicat un treball en el Butlletí Mèdic de Lleida (1997) en col·laboració amb el meu pare, el doctor Manuel Camps i Clemente. Però atès que en el transcurs de la seva llarga malaltia i mort, el 15 de juny de 2013, he obtingut més dades sobre aquest metge de Bellvís, i també amb un millor bagatge de coneixements sobre literatura mèdica antiga que quan vam escriure el primer article, he volgut reescriure'l, tenint en compte, a més, que el 1714, any de la mort de Jaume Claver, constituí el punt de partida d'una història inacabada, la de la llibertat de Catalunya. Com és natural, he volgut que l'esperit del meu pare continués participant en la represa d'aquell primer escrit a dues mans, motiu pel qual també signa l'actual.

Jaume Claver, fill del pagès de Bellvís (bisbat d'Urgell) Simon Claver i de Maria Granell, exercí la Medicina a la ciutat de Lleida.

Va contreure matrimoni el 21 de setembre de 1698, amb la vídua Maria Mollet, que havia estat casada amb Albert Vilanova, amb el qual tenia una filla de nom Dionisa i un fill de nom Francisco, que era religiós.

Jaume Claver vivia al carrer del la Coltelleria, de la parròquia de Sant Joan, en una casa propietat dels hereus d'Albert Vilanova.

Va ser metge de capçalera i catedràtic de la Facultat de Medicina des de l'any 1700 fins a la seva mort, ocorreguda el 9 de desembre de 1714, i també metge de l'Hospital de Santa Maria.

Quan va morir, cent divuit clients encara li devien 487,57 lliures de visites que els hi havia fet, xifra no gens menyspreable. La quantitat de deutors era força

important si es té en compte que després de la guerra la població de Lleida havia estat reduïda a sis cents focs o veïns, dels quals cent tres eren llars de vídues i miserables, seixanta quatre de religiosos i seixanta vuit de capellans.

Després de l'escampada de 1707, la ciutat es va quedar sense apotecaris i van ser els especieres Esteve Miret i Domingo de Dios els que van servir les receptes dels metges als habitants i als pobres, sense cobrar.

En una carta adreçada a la Paeria el 13 de maig de 1712, els citats especieres sol·licitaven poder continuar fent el mateix servei, especialment als pobres de l'hospital.

Desitjaven ser examinats i habilitats per seguir regentant les seves botigues sense que els apotecaris absents durant la guerra, en retornar a la ciutat, els hi ho poguessin impedir. D'aquesta manera, el 14 de juny de 1712 van ser examinats pel doctor Jaume Claver, obtenint la llicència per practicar l'exercici legal de l'apotecaria.

Domingo de Dios i Almenar, originari de Fraga, es va casar amb Maria Paula, filla del doctor Gabriel Fàbregues, que com Antoni Mirarnau i Jaume Claver va ser catedràtic de la Facultat de Medicina en els últims anys de la institució. Maria Paula, després de la mort de Domingo de Dios el 1745, va heretar la seva apotecaria, situada al carrer de l'Hospital de la parròquia de Sant Llorenç i es va casar en segones núpcies amb l'apotecari Josep Soler, el qual va donar continuïtat a l'apotecaria.

Partidari de Felip V, Jaume Claver, després del setge i posterior capitulació de les tropes austriacistes de Lleida el novembre de 1707, va ser un dels homes elegits pel nou governador borbònic, el general belga comte de Louvigny, com a membre de la primera junta de govern municipal, càrrec que va ocupar fins a la seva mort.

Orfe de pares i a punt de morir, el doctor Claver va fer testaments el 24 de novembre de 1714, i va elegir com a marmessors els doctors en Medicina Anton Mirarnau i Ramon Escuer i els reverents i beneficiats de la Seu de Lleida, Batista Vila i Francisco Vilanova.

El doctor Anton Mirarnau, havia nascut a Soses el 18 de juliol de 1666, i com el doctor Claver va estar també molt vinculat a la Paeria.

El doctor Ramon Escuer, era metge de Bellví, on havia estat conduït el 12 d'agost de 1699 per la quantitat anual de 50 quarteres "de blat bo i rebedor".

En el seu testament, Jaume Claver va elegir sepultura en l'església de Sant Joan, en el vas del quòndam Albert Vilanova, primer marit de la seva muller, amb l'assistència de la confraria de Santa Maria la Vella dels Claustres de la Seu.

Pels bons serveis que havia rebut de la seva muller Maria Mollet, el doctor Jaume Claver li va donar vint-i-cinc lliures moneda barcelonesa.

A la seva fillastra Dionisa, també pel mateix concepte, li va donar, per quan es casés o es fes religiosa, 150 lliures, quantitat suficient pel fet que el seu pare biològic, Albert Vilanova, l'havia dotat amb la mateixa finalitat, amb 250 lliures.

L'altre fillastre del doctor Jaume Claver, el religiós Francisco Vilanova, era obtentor d'un benefici eclesialístic perpetu, sota la invocació de Santa Agnès i octavari de Sant Pere i Sant Pau, fundat en la Seu de Lleida.

Per ésser admès a la residència d'aquest benefici, aquest fillastre necessitava 85 lliures moneda barcelonesa, motiu pel qual i atès el bon tracte que havia rebut d'ell, Jaume Claver va ordenar que se li prestés graciosament dels seus béns aquesta quantitat, fins que els seus hereus volguessin recobrar-la.

Per la salut i repòs de la seva ànima, va voler que se celebressin setanta cinc misses baixes, a quatre sous de caritat cadascuna, repartides equitativament entre els convents de Sant Domingo, el de Carmelites Descalços i el de Nostra Senyora de les Sogues, aquest últim del terme de Bellvís i, a més, el trentenari de Sant Amador al convent de Vinganya (Seròs) i la missa de la Redempció a l'església del Col·legi de Nostra Senyora de la Mercè, de Lleida.

Molt arrelat a la família original, el doctor Claver va fer construir una nova sepultura a l'església de Bellvís per traslladar les restes dels seus pares i els de dos fills que tenia enterrats a la vila d'Alguaire.

El dia que es fes el trasllat, es cantaria un reconeixement amb dotze sacerdots, donant-los-hi un ral de vuit a cadascun amb l'obligació, a més, de celebrar dos misses cadascun per les ànimes dels seus pares i de la seva. Per aquesta feina però, no caldria invitar-los a menjar. A més, en aquest acte es cremarien sis atxes grogues.

Trot aquest acte de trasllat i funeral l'havia concertat amb el rector de Bellvís, en presència de Jaume Joan Borràs, també de Bellvís.

Quan va fer el testament, la seva muller Maria Mollet esperava un fill, al qual li va deixar, tant si fos nen com nena, deu lliures moneda barcelonesa per drets de llegítima.

El matrimoni tenia dos fills, de noms Josep (14 anys) i Anton (8 anys), als quals va instituir hereus a parts iguals.

En el cas que aquests dos fills no poguessin heretar, ja fos per mort o per altres circumstàncies, va instituir hereu a Déu i a la seva ànima, manant que dels rèdits de la seva heretat es fundessin sufragis piadosos per la seva ànima i les dels seus.

Nomenà tutors i en el seu cas curadors de les persones i béns dels seus fills, els citats doctors en Medicina Ramon Escuer i Anton Mirarnau i el reverent Batista Vila.

El doctor Claver va fer també memòria que devia als hereus del botiguer de Lleida Jaume Miquel, per un compte de roba de la seva botiga, 12 rals de vuit; i també que el pagès Josep Romeu, de la vila de Sudanell, li devia quatre dobles d'or que ell havia deixat graciosament a la seva muller Apolònia Romeu i Cortit, amb la finalitat de replegar la collita de 1714.

Van testimoniar el testament, el doctor en drets Joan Baptista Sabata i el pagès Miquel Ribera, de Lleida.

El seu fill gran, Josep, l'any següent al de la seva mort, quan tenia 15 anys complerts, el 5 de maig de 1715 va fer testament dels béns que li corresponien per dret d'herència, pel fet de voler vestir l'hàbit de religiós de l'ordre de Predicadors de Sant Domingo de Guzman ("ab la consideració que els professos en religió son reputats per moros"). Elegí com a marmessors els mateixos dos beneficiats de la Seu de Lleida que havia triat el seu pare quan va testar, Francisco Vilanova, germanastre seu, i el seu oncle Josep Vidal, fuster de Lleida que vivia al carrer Major i al qual estava molt unit.

En el cas de morir abans de vestir l'hàbit religiós, deixà al criteri dels dos marmessors el triar el lloc on seria soterrat el seu cos i, a més, volia que se li celebressin cent misses resades amb la caritat de cinc sous cadascuna, també en les capelles on volguessin aquells.

A la seva mare, mentre visqués, li deixà l'usdefruit íntegre de tota la seva heretat, amb el pacte que essent ell profés en l'esmentada religió o en una altra, d'aquest usdefruit la usufructuària li hauria de donar 10 lliures barceloneses anuals i, morta aquesta, l'usdefruit s'hauria d'aplicar a la propietat del seu hereu, que era el seu germà Anton, el qual continuaria pagant-li les 10 lliures anuals mentre visqués.

Com hem dit abans, el doctor Jaume Claver vivia en una casa del carrer de la Coltellera. En una de les parets de la casa, en un amagatall que es va fer, guardava vint-i-una dobles de quatre espanyoles, cinc dobles de dos (tres espanyoles i dos lluïses), tres dobles d'or senzilles espanyoles, tres dobles d'or senzilles franceses i dos-cents rals de vuit mexicans.

El doctor Claver va morir en l'habitació on acostumava a fer vida, que era una cambra-dormitori, separades les dues parts per una cortina d'estamena verda amb sanefa "d'esfiladís" del mateix tint. Allí hi havia, com a més important, la llibreria de Medicina; i el llit de repòs, fent joc amb la cortina, estava cobert amb flassada del mateix color.

En la cambra, guarnida amb quatre bancs respatlles, dos cadiretes i un bufet de noguer, així com dos tauletes de pi i una tauleta de noguer, el doctor Claver tenia, entre altres coses, una escudella de plata amb una ansa en forma de petxina i tres capsos per guardar tabac: una de plata i dues de marfil, una d'elles decorada amb un cèrcol de plata.

Completaven la cambra els objectes religiosos, molt habituals en les cases de famílies benestants de la seva època: un Sant Crist de llautó amb creu i peanya de fusta daurada, una imatge de Sant Josep i una altra de la Concepció, també daurades i uns canelobres de coure.

El doctor Claver vestia amb camises generalment de lli i algunes de tela i vestits de color en general fosc (tonalitats gris ferro, perla fosca o negra): jupa, valons i a l'hivern gambeto.

Una de les jupes, de color de perla obscura, era adornada amb botonada de fil de plata i un dels dos gambetos era de color canyella.

Tenia també una capa de graps de color blau amb tres botons i traus de fil de plata i una altra de "barragan" (tela de llana impermeable).

L'establia de la casa l'ocupava una euga de color castany fosc, ensellada i amb les brides corresponents, que devia servir també com a medi de transport del metge Claver. També, en aquest entorn, es guardaven l'ordi, el blat, les llavors de cànem i la farina de blat.

El més important de tot era la seva llibreria de Medicina, composta per 53 volums, dels quals, en 5 no consta l'autor; i la resta la integraven llibres de 26 autors coneguts, la majoria dels quals (80,76%) eren autors de l'època moderna, el 15,38% autors antics i el 3,84% autors universitaris de la baixa edat mitjana.

Entre els autors moderns predominaven els espanyols (42,85%), seguits dels italians (33,33%), francesos (14,28%) i alemanys (9,52%).

LLIBRES D'AUTORS ANTICS O CLÀSSICS

Incloem en aquest grup tots aquells autors que van viure i escriure abans de l'any 1153, que es l'any considerat com de l'inici de la Baixa Edat Mitjana.

*Galèn. El doctor Claver tenia obres d'aquest metge pergamès (Pèrgam, 129-200), que va ser l'autor més present en les llibreries dels metges catalans dels segles XIV al XVIII (94,11%). Galè va sintetitzar la tradició mèdica grega i va ser un dels escriptors més prolífics de l'antiguitat, tractant els més diversos temes (deontològics, fisiològics, patològics i terapèutics). Afirmava que el metge havia de dominar la lògica, la física i l'ètica i que, aquell que no dominés aquests coneixements, no seria mai un bon metge sino simplement un receptor. Els seus tractats foren durant molt temps els textos fonamentals de l'ensenyament mèdic. Concretament, la biblioteca del doctor Claver contenia, per separat: 1) "Set tomos de las obras de Galeno". 2) "Obras de Galeno, altres dos tomos". 3) "Un tomo Galenus Pergameneus". 4) "Un tomo Comentarii Galenii" (no se cita el comentador).

*Aeci d'Amida (Amida, Mesopotàmia, 520-560). Aquest autor, que va escriure la famosa enciclopèdia mèdica coneguda com "Tetrabliblion", no apareix en biblioteques de metges catalans dels segles XIV i XV. Comença a ressorgir a partir del segle XVI. La llibreria del doctor Claver contenia un tom d'aquest autor inscrit com "un tomo Aetius", que també hem vist en la biblioteca del metge d'Arbeca, Josep Lluch (1642).

*Constantí l'Africà (Cartago, 1020-1087). Autor de l'Escola de Salern que es va convertir i va ingressar a la comunitat benedictina de Monte Casino, on es va dedicar a traduir obres mèdiques de l'àrab al llatí, entre les quals destaca "el Kitab al-Malaki d'Ali-Abbas (Pantegni)", on exposà de forma ordenada la teoria i la pràctica de la Medicina. És un escriptor poc freqüent en llibreries de metges catalans dels segles XIV-XVIII (5,88%). No l'hem descobert en biblioteques de metges lleidatans antigues. El doctor Claver però, en tenia un tom inscrit com "un tomo Constantinus Africanus".

*Pau d'Egina (Egina, 625-690). Autor grec que com Aeci d'Amida no es troba en llibreries de metges catalans dels segles XIV i XV, ressorgint a partir del segle XVI. Va ser autor d'un "Epitome medicae" i també d'un tractat de les facultats dels aliments. El doctor Claver en tenia un tom inscrit com "un tomo Paulus Egineta", que també vam localitzar en la biblioteca del metge de Cervera Pere Joan Castelló (1726).

LLIBRES D'AUTORS UNIVERSITARIS DE LA BAIXA EDAT MITJANA

Incloem en aquesta secció els autors compresos entre l'inici de la Baixa Edat Mitjana a Catalunya, l'any 1153 (reconquesta de Siurana, al Tarragonès), i el començament de l'Època Moderna, l'any 1516 (mort de Ferran el Catòlic). Durant aquest període de 363 anys, hi hagué uns quants autors que van influir, amb més o menys intensitat, sobre els coneixements mèdics dels nostres metges. Els més importants eren metges que, a més de la pràctica, es dedicaven a la docència en les universitats medievals, sobretot a partir del segle XIV. Els més importants van ser Bernat de Gordon, Arnau de Vilanova, Ugo Senensis i Bartolomé Montagnana.

En la llibreria del doctor Claver no hi havia cap llibre d'aquests autors principals. Però en tenia un d'autor més secundari:

*Alexandre Benedetti (1460-1525). Metge italià successor del professor d'Anatomia de Pàdua Gabrieli Zerbi, que va escriure una Anatomia (1493) i va construir un amfiteatre anatòmic. Alexandre Benedetti estava present en el 23,52% de les biblioteques de metges catalans dels segles XIV-XVIII. El doctor Jaume Claver tenia en la seva biblioteca un tom inscrit com "un tomo Alexandrinus Benedictus". No hem trobat obra d'aquest autor en altres llibreries de metges lleidatans.

LLIBRES D'AUTORS DE L'ÈPOCA MODERNA

L'època moderna s'inicia a Catalunya amb la mort de Ferran el Catòlic, l'any 1516. Un fenomen molt important d'aquest període va ser l'extraordinària difusió dels llibres a causa del naixement i el desenvolupament de la impremta. Es podien fer milers de còpies d'un llibre sense l'aplicació de la tinta directament per la mà de l'home.

A mesura que avançava el temps, els metges anaven col·leccionant més llibres i les seves biblioteques s'anaven enriquint, sobretot a partir de la segona meitat del segle XVI, principalment a Barcelona, però també en les altres ciutats i pobles de Catalunya.

En aquestes llibreries, si bé perduraven els autors antics i medievals, el que realment les omplia eren llibres d'autors moderns, com va passar també en el cas de la del doctor Jaume Claver que estem analitzant, en la qual hem constatat els següents autors:

*Autors italians

Vido Vidio (Florència, 1508-1569). Documentat en la llibreria de Jaume Claver com “un tom Vidos”, podria correspondre a un text d'aquest anatòmic italià, autor d'una important “Chirurgia” (1554) i també de l'obra “De anatome corporis humani” (1596), que formava part del tractat “Universae artis medicinalis” (1596). Aquest autor es trobava en un 36,36% d'una sèrie de biblioteques de metges catalans dels segles XVI-XVIII que vam estudiar, però no l'havíem localitzat en la de cap metge lleidatà.

Jacobus Lusitanus. Inscrit en el document com “dos tomos Jacobus Lusitanus”, podria correspondre a Joao Rodrigues de Castelo Branco (Castelo Branco, 1511-Salònica, 1568), conegut com Amati Lucitani, metge portuguès d'origen jueu, format a Salamanca. Malgrat el seu origen portuguès, va fer la seva tasca a Itàlia. Va ser comentarista de Dioscòrides, però sobretot és conegut per la seva obra Centúries mèdiques, llibre de cures mèdiques reunides en grups de cent fins un total de set. Aquest autor el vam localitzar en el 63,63% de biblioteques de metges catalans antics dels segles XVI al XVIII, inclosos els metges de Cervera Pere Joan Castelló (1726) i Francesc Cases (1743).

Eustaquius Rudius (1551-1611). Professor de la Universitat de Pàdua i mestre també, entre altres docents d'aquesta Universitat, del gran William Harvey (Folkestone, 1578-1657). Va escriure el llibre “De virtutibus et vitiis cordis”, obra que influiria en la ment privilegiada d'aquest deixeble. Rudius formava part d'un 27,27% de les biblioteques de metges catalans dels segles XVI-XVIII. La llibreria del doctor Claver contenia “un tomo Eustachius Rudius”.

Hieronimus Cardanus (Milà, 1501-Roma, 1576). Professor de Medicina a Pavia des de 1559 i a Bolonya a partir de 1562, va morir a Roma. Va tenir una vida difícil pel seu origen (era fill natural) i per la mala sort de dos fills seus, un executat per assassí i l'altre desterrat per lladre. La seva obra va ser variada, però sobretot mèdica. Va fer comentaris crítics dels escrits hipocràtics. Entre diverses obres soltes, es publicà també la seva Òpera Omnia (Lió, 1663). A Cardà l'hem localitzat en el 36,36% de les biblioteques de metges catalans de l'època moderna. El doctor Claver tenia un tom d'obra seva, anotat per l'escrivà com “un tomo Hyeronimus Carda”.

Donatus Antonius ab Altomari. Metge napolità del segle XVI, que l'hem localitzat en el 45,45% de les biblioteques de metges catalans dels segles XVI-XVIII. El doctor Claver en tenia un llibre anotat com “un tomo Anthonius Abaltomari”, sense especificar-se en el document de quina obra es tractava de l'autor. També l'hem localitzat en la biblioteca del metge d'Almenar Joan Escolà (1647), que tenia un “Donat de Altomari tomo gran”.

Girolamo Mercurialis (1530-1606). Metge que va criticar l'autenticitat dels escrits hipocràtics des d'un punt de vista filològic i va ser professor a Pàdua, Bolonya i Pisa. Va escriure sobre l'art de la gimnàstica, inspirat en els esports grecs antics, amb el qual va ser pioner en aquesta matèria. També va tractar sobre la pesta, arran de l'epidèmia de 1574, que entre altres llocs d'Itàlia va

atacar Pàdua. Té obra sobre el tifus exantemàtic i va utilitzar també el gènere conciliar d'origen medieval basat en sèries d'històries clíniques, però a l'estil renaixentista de les anomenades observacions. Com el metge espanyol Mercado, Mercurial és conegut per la seva obra pediàtrica. En la llibreria del doctor Claver hem localitzat obra seva anotada per l'escrivà com "un tomo de Mercurialis", autor que havíem localitzat en el 27,27% de biblioteques de metges catalans dels segles XVI-XVIII.

Víctor Trincavellus Venetus (1496-1568). Metge de Pàdua, successor de la càtedra de G.B. da Monte, que cultivà el gènere de les observacions renaixentistes. La seva obra l'hem trobat en el 27,27% de les biblioteques de metges catalans dels segles XVI-XVIII. La del doctor Claver contenia un llibre documentat com "un tomo Víctor Trincavellus Venetus".

**Autors francesos*

Joannes Fernelius (1497-1558). Professor a París considerat com una de les grans figures de l'humanisme mèdic europeu. Va ser un gran clínic. La seva obra "Universa Medicina", que va tenir nombroses edicions fins a finals del segle XVIII, la va dividir en les tres grans parts que conformaven la clínica clàssica: fisiologia, patologia i terapèutica. En la biblioteca de Jaume Claver es documentà "un tomo Joannes Fernelius". Un altre metge lleidatà, de Cervera, Francesc Cases (1743), també tenia dos llibres del gran clínic francès, obra del qual l'hem localitzat en el 54,54% de llibrereries de metges catalans dels segles XVI-XVIII.

Jacobus Holerius (1498-1562). Metge humanista francès i professor a París que va comentar les obres d'Hipòcrates i Galè, tasca que van seguir fent els seus deixebles Louis Duret (1527-1586) i Anucio Foes o Foësius (1528-1591). Holerius l'hem localitzat en el 45,45% de les biblioteques de metges catalans dels segles XVI-XVIII. El doctor Jaume Claver tenia "un tomo Jacobus Olerius".

Lasari Riverius (1589-1655). Professor de Montpel·lier que va defensar la teoria de Harvey i va ser també el principal eclèctic francès, conciliador del galenisme amb la iatroquímica de Paracels, escola que buscava l'obtenció de medicines a partir de compostos inorgànics. El seu deixeble Raymond Vieussens (1635-1715), va ser el metge de Montpel·lier que més va defensar la iatroquímica. Hem localitzat obra de Lazarus Rivière en el 27,27% de biblioteques de metges catalans dels segles XVII-XVIII. En tenien els metges de Cervera Pere Joan Castelló (1726) i Francesc Cases (1743). El doctor Claver tenia "dos tomos Lasari Riverius".

**Autors alemanys*

Daniel Senartus (Breslau, 1572 - Wittemberg, 1637). Professor de la Universitat de Wittemberg, les idees del qual van ser importants per al desenvolupament de la química mèdica. Una de les seves obres va ser "De chymicorum cum Aristotelicis consensu ac dissensu". Estudià també l'escarlatina i el xarampió. L'hem localitzat en el 27,27% de les llibrereries de metges catalans dels segles XVI-XVIII. Hem descobert obra en les biblioteques dels metges ceriverins Pere Joan

Castelló (1726) i Francesc Cases (1743). La del doctor Claver contenia “quatre tomos Daniel Senartus”.

Valerius Cordus (Erfurt, 1515-1544). Valerius Cordus, fill del botànic Euricius Cordus, que havia fet un jardí botànic a Erfurt i un altre a Marburg, va estudiar a Marburg i després a Wittemberg i va ser un comentador de Dioscòrides. Una de les seves obres, “*Dispensarium pharmacorum*” (1535), es considerada el primer petitori farmacèutic pel fet d'establir les normes per a la preparació de receptes. També va sintetitzar l'èter sulfúric, que molts anys després, en el segle XIX, va ser utilitzat en anestèsia (1842). Valerius Cordus va morir molt jove a Itàlia. Hem localitzat obra seva en un 27,27% de les biblioteques de metges catalans dels segles XVI-XVIII. La de Jaume Claver contenia “dos tomos Valerius”.

*Autors espanyols

Luis Mercado (Valladolid, 1525-1611). Conegut com el Sant Tomàs de la Medicina, va ser un dels metges galenistes més il·lustrats del Renaixement i metge de cambra dels reis Felip II i Felip III. Professor a Valladolid, va recopilar el saber mèdic del seu temps. La biblioteca del doctor Claver contenia “dos tomos de Mercado”, “un tomo Practica Mercanti” i “un tomo Ludovicus Mercatus”. L'obra de Mercado va ser molt consultada pels metges catalans dels segles XVI-XVIII i n'hem localitzat també en les llibreries dels metges de Cervera Pere Joan Castelló (1726) i Francesc Cases (1743).

Christoforus a Vega (1510-1573). Hem localitzat obra seva en el 63,63% de les llibreries de metges catalans dels segles XVI-XVIII. El doctor Claver tenia “un tomo de Christoforus a Vega”, metge que va ser professor a Alcalà de Henares i un dels millors traductors d'Hipòcrates i Galè. Obres seves són una traducció dels Aforismes (1662), el “*Liber prognosticorum Hippocratis*” (1551), “*Commentaria in libros Galeni de differentiis februm*” (1553), etc. També el metge de Cervera Francesc Cases (1647) tenia un “llibre en fol. int. Christofori a Vega” i el metge d'Almenar Joan Escolà (1647) en tenia tres: “Cristofol de Vega de la diferencia de les febres”, “Christofol de Vega tomo gran” i “Llibre dels pronostichs de Hipocrates de Cristofol de Vega”.

Pedro Miguel de Heredia (c.1578-1659). Hem localitzat obra seva en el 9,09% de les biblioteques de metges catalans dels segles XVI-XVIII. Va ser professor a Alcalà de Henares. El doctor Claver tenia “un tomo Heredia”, que podria correspondre al text de pediatria sobre la diftèria (1665) o bé referir-se al text “*Opera medicinalium*”(1673), on tracta també dels efectes de la quina en les febres palúdiques, tractament nou aleshores. També ens consta un llibre d'Heredia a la biblioteca del metge de Cervera Francesc Cases (1743).

Enrique Jorge de Enriques. El doctor Claver tenia “un tomo Enriquez”, que podria correspondre al llibre de deontologia mèdica “*Retrato del perfecto medico*” (1595) de Enrique Jorge de Enriques.

Joanne Baptista Navarro. Nat el 1558, té obra escrita editada a Saragossa i València. Autor que el vam localitzar en el 9,09% de llibreries de metges catalans

dels segles XVI-XVIII. El doctor Claver en tenia un documentat com “un tomo Navarri”.

Matias García. Catedràtic d'Anatomia de la Universitat de València a mitjan segle XVII. Com a Joan Baptista Navarro l'hem localitzat en el 9,09% de les biblioteques de metges catalans dels segles XVII i XVIII. En tenia un llibre el metge de Cervera Francesc Cases. El doctor Claver tenia “dos tomos Garcia”, els quals podrien correspondre als escrits sobre la circulació de la sang amb idees de tradició galènica, contràries a Harvey (1578-1657).

Jaume Segarra (+1596). Natural de Tàrrrega i doctorat el 1575, va ser un autor bastant llegit pels metges catalans dels segles XVI-XVIII, on el localitzem en el 54,543% de les seves biblioteques. Va ser professor de l'Acadèmia de Medicina de València i comentarista de Galè i també autor de “De Medicina, de natura hominis, de temperamentum”. Tenien obra seva els metges de Cervera Pere Joan Castelló (1726) i Francesc Cases (1743). En la llibreria del doctor Joan Escolà, d'Almenar, hem localitzat un “Jaume Segarra de València” (1647). La del doctor Jaume Claver contenia “dos tomos Jacobus Sagarra”.

Matias de Llera. Metge del segle XVII natural de Lacorvilla (Saragossa), catedràtic de la Facultat de Saragossa des de 1652 fins a 1676 i metge de cambra de Carles II i de Joan d'Àustria. Lacorvilla, va pertànyer al corregiment de Las Cinco Villas i a uns dos kilòmetres es troba l'ermita de Yéquera. El doctor de Llera va escriure varies obres: 1) “Examen e informe de orden de la imperial Ciudad de Zaragoza, dado sobre las aguas de Marlofa, y diferencia que se conoce entre ellas y las del río Ebro, para deliberar la elección de aquellas que se consideran mas saludables”. 2) “Manus medica dexteræ quinque digitos continens: primo, disputationem in duos Galeni libros de febricium differentiis; secundo, de curandi ratione per sanguinis missionem; tertio, controversia de purgatione; quarto, de crisis; quinto, consultandi rationem” (Saragossa, 1666). 3) “Cloavis totius Medicinæ” (Lió, 1674). El doctor Clavé tenia “un tomo Llera”.

Bravo. Inscrit en la biblioteca del doctor Claver com “tres tomos Barvi”, ens ha portat a pensar en un error gràfic i que en realitat, probablement, Barvi podria referir-se a Bravi. En aquest cas, segurament es tractaria d'un dels dos metges espanyols més cèlebres de l'època moderna de cognom Bravo: Juan Bravo de Piedrafita o Gaspar Bravo de Sobremonte Ramirez. El primer, l'hem localitzat en el 18,18% de les llibreries de metges catalans dels segles XVI-XVIII. Va néixer en la primera meitat del segle XVI a Piedrafita (Osca), motiu pel qual se'l coneix com el piedrafitano. Va ser professor de Salamanca durant 36 anys i un dels més distingits comentaristes d'Hipòcrates i Galè. Va escriure obres sobre medicaments simples, naturalesa i causes de la hidrofòbia, les diferents causes del gust i de l'olor i sobre els purgants. L'altre metge, el doctor Gaspar Bravo de Sobremonte Ramirez (Aguilar del Campo, 1610-1683), l'hem localitzat en el 9,09% de les biblioteques de metges catalans dels segles XVII-XVIII, entre les quals la del metge de Cervera Pere Joan Castelló (1726). Aquest autor, un dels més importants del seu temps, va contribuir a la introducció a Espanya de les teories de Paracels. Va ser catedràtic de Filosofia i Cirurgia a Valladolid després de Mercado i Alfonso

Ponze de Santa Cruz i metge de cambra dels reis Felip IV i Carles II. Una de les seves obres, "Disputatio apologètica pro medicinae dogmaticae praestantia" (Lió, 1699), contenia també aspectes sobre el tractament amb la quina.

Altres llibres de la biblioteca

Un primer grup de llibres sense constància d'autor el formen: "Un tomo Practica in Chirurgia", "un tomo Historia Anatomica", "un tomo Practica Catalana" i "un tomo Fructus Medicina".

L'altre conjunt és el constituït per llibres on l'escrivà anotà l'autor: "un tomo Serra", "dos tomos de Calapi", "un tomo Burnet", "un tomo Maroja", "un tomo Felix Julianus" i "un tomo Petrus Bolete".

Finalment, consta un grup de llibres sense títol: "una sort de llibres petits que per no tenir títol nos posan en llista".

Dels llibres amb autor pensem que Serra, possiblement, es refereixi a un dels escriptors antics que porta aquest cognom, religiosos o laics, entre els quals però, no hem localitzat cap metge. Quant al cognom Burnet, és possible que es refereixi al teòleg anglès Tomàs Burnet (1635-1715), autor, entre altres obres, de "Telluris teoria sacra" (1680)

ARXIU CONSULTAT

AHLL (Arxiu Històric de Lleida). Sig. 744, folis 25-28. Testament de Jaume Claver.

AHLL. Sig. 742, folis 24-28. Inventari dels béns de Jaume Claver.

AHLL. Sig. 744, folis 43-44. Testament de Josep Claver (fill de Jaume Claver)

AHLL Sig.288, fol. 82-93. Memorial de la llibreria de medesina del quondam Juan Scola Dr. en medicina.

BIBLIOGRAFIA

CAMPS CLEMENTE, M.; CAMPS SURROCA, M.: Inventari post mortem dels béns del Dr. Jaume Claver, catedràtic de l'Estudi General de Lleida. Butlletí Mèdic, núm. 8 (Col·legi de Metges de Lleida).

CAMPS SURROCA, M.: Inventaris de metges i cirurgians a Catalunya (segles XIV-XVIII). Discurs llegit en l'acte de recepció per l'acadèmic electe. Barcelona 2001.